

Přílohy

Příloha č. 1: rozdělení čtyř přístupů k umělé inteligenci.

Převzato z: RUSSELL, Stuart a Peter NORVIG. *Artificial intelligence: a modern approach*. 3. vyd. Upper Saddle River: Prentice Hall, 2009. Prentice Hall series in artificial intelligence. ISBN 978-0-13-604259-4.

Lidské myšlení „Nové vzrušující úsilí přimět počítače myslet ... stroje s myslí v plném, doslovném významu “. (Haugeland, 1985) „[Automatizace] činností, které spojujeme s lidským myšlením, činnostmi, jako je rozhodování, řešení problémů, učení...“ (Hellman, 1978)	Racionální myšlení "Studium mentálních schopností za použití výpočetních modelů." (Charniak a McDermott, 1985) "Studium výpočtů, které umožňují vnímat, uvažovat a jednat." (Winston, 1992)
Lidské chování "Umění vytvářet stroje vykonávající funkce, které vyžadují inteligenci, když je provádějí lidé." (Kurzweil 1990) „Nauka o tom, jak přimět počítače, aby dělaly věci, v nichž jsou lidé v tuto chvíli lepší." (Rich and Knight, 1991)	Racionální chování „Výpočetní inteligence je nauka o navrhování inteligentních činitelů.“ (Poole a kolektiv, 1998) "AI ... se zabývá inteligentním chováním v artefaktech." (Nilsson, 1998)

Obrázek 1.1 Některé definice umělé inteligence, uspořádané do čtyř kategorií.

Příloha č. 2: diagram MERITS.

Převzato z: PLAISANCE, Patrick Lee. *Media Ethics: Key principles for responsible practice*. 2. vydání. Colorado State University: Sage, 2014. ISBN 978-1-4522-5808-9.

MERITS

1. Hodnoty v konfliktu

Identifikujte a vysvětlete klíčové hodnoty, které jsou v konfliktu. Vyšetřete důležitost každé z nich a popište konflikt.

- Vysvětlete, jak může být každá hodnota upřednostněna, a tím nabídněte řešení.
- Rozhodněte, která hodnota by měla mít prioritu, a odůvodněte to.
- Bude vaše rozhodnutí podporovat klíčové pojmy jako je spravedlnost, úcta, transparentnost atd.? Jakým způsobem?
- Jsou tyto hodnotové koncepty potlačeny jiným přesvědčivým zájmem?
- Pokud ano, odůvodněte výjimku, kterou vaše rozhodnutí vytváří.

2. Normativní rámec

Zvažte, který filozofický přístup je nejvhodnější a jak by měl v tomto případě vést etické myšlení.

- Představuje dilema především otázku nerovných mocenských vztahů nebo spravedlnosti? Zvažte, jak by mohl být aplikován Rawls.
- Představuje dilema především otázku možného zvláštního zacházení, rovnosti nebo relativní důležitosti pravdivosti? Zvažte, jak by mohl být aplikován Kant.
- Představuje dilema především otázku vyvážení práv nebo relativní užitečnosti moderace? Zvažte, jak by mohl být aplikován Aristoteles.

3. Zájmy zainteresovaných stran

Identifikujte všechny potenciální strany, kterých by se vaše rozhodnutí mohlo týkat, nebo které by mohly mít na výsledku legitimní zájem.

- Jakým přesně potenciálním možností poškození čelí různé zainteresované strany a jak je můžete minimalizovat?
- Které ze zainteresovaných stran by se měla dát přednost? Rozhodnutí odůvodněte pomocí vhodného filozofického rámce.
- Která ze zainteresovaných stran zdá se mít z vašeho rozhodnutí největší prospěch? Kdo tím zřejmě nejvíc ztrácí?
- Jak byste mohli uspokojit druhotné zainteresované strany?

4. Povinnosti a účinky

Zvažte, jak všechny vaše možnosti odrážejí morální povinnosti, které můžete mít, a jak mohou zvýšit vaši efektivitu jako morálního činitele.

- Komu jste přímo odpovědní?
- Jaké povinnosti plníte ve své roli mediálního profesionála?
- Jakmile se rozhodnete pro ospravedlnitelný postup, zvažte, zda vaše rozhodnutí zdůrazňuje určité povinnosti nebo hodnoty před ostatními. Které to jsou?
- Rozhodujete se na základě povinností, nebo je vaše rozhodnutí založeno na přání / touze dosáhnout určitého výsledku?
- Jak byste souzněli se svým rozhodnutím poté, co by bylo široce publikováno?

Příloha č. 3: rozhovor s Jiřím Maternou.

Proveden dne 7. 7. 2020 autorem práce na platformě Google Meet.

Jste nyní konzultantem na volné noze, předtím jste pracoval v Seznamu, mediální organizaci, která má hodně společného se žurnalistikou. Čím se zabýváte v oboru umělé inteligence?

Já dělám různé aplikace. Nejen zpracování přirozeného jazyka, ale i zpracování obrazu – obecně aplikace strojového učení. Pracuji pro různé firmy, takže nemohu být příliš konkrétní, ale obecně jsou to aplikace v těchto oblastech.

Jakým způsobem se dají tyto aplikace použít právě v žurnalistice?

Já osobně jsem se se žádnou aplikací v žurnalistice ještě nesešel. Co mě napadá, ale to je asi zřejmá věc, jsou elektronické zpravodajské servery, kde se umělá inteligence používá pro doporučování, tj. pro personalizaci obsahu a případně pro řazení ve výsledku vyhledávání. A to si myslím, že je jedna z nejzávažnějších aplikací umělé inteligence v žurnalistice. Ale sám s nasazením umělé inteligence v těchto oblastech zkušenosti nemám.

Já ve své práci například píš, že vědecký tým pod vedením pana dr. Moravce v ČTK testoval software, který generoval zprávy z burzy. Původně jsem si myslel, že bychom mohli mluvit i o tomto, ale vzhledem k tomu, že jste se o této možné funkci nezmínil, tak mně

vlastně nahráváte na otázku, zda takováto funkčnost umělé inteligence v Česku ještě prostě k dispozici není?

Já jsem to nezmínil proto, že mě to vlastně v tuto chvíli nenapadlo, ale je to samozřejmě jedna z dalších možností ve využití. Umělá inteligence je dnes na takové úrovni, že je schopná generovat text, aniž by byl člověk schopen rozpoznat, jestli byl generován člověkem, anebo strojem. Ale samozřejmě záleží na rozsahu. Pokud to bude tisícistránková publikace, tak text rozhodně ztratí konzistenci a člověk to pozná. Ale pokud jde o nějaké kratší útvary, články, reporty, zejména např. sportovní zpravodajství, tam je automatizace hodně rozšířená už dnes a funguje dobře.

Když jsem si dělal rešerši, zjistil jsem, že umělá inteligence funguje dobře zejména v anglicko-jazyčném prostředí. Jakou roli v tom hraje jazyk? Je možné, že to, že umělá inteligence u nás ještě tak rozšířená není, resp. že aplikaci zkouší experimentální tým, je dáno jazykem samým, tedy, že aplikace v angličtině je snadnější?

Čeština je obecně morfologicky těžší pro zpracování než angličtina, ale dnešní metody, které se používají, jsou už jazykově dost nezávislé. To že čeština je těžší jazyk byl důvod pro to, že některé věci se tam dodělaly teprve před sedmi nebo deseti lety, ale dnes už jsou tyto state-of-the-art metody srovnatelně použitelné pro češtinu i angličtinu. Takže jediný důvod, který mě napadá, proč se to tu pro češtinu nedělá, je ten, že to prostě ještě nikoho natolik nezajímalo, aby to vyzkoušel.

Takže si myslíte, že objektivní překážky pro aplikaci umělé inteligence na trhu nejsou, tj. že i u nás se může začít uplatňovat i při tvorbě samotných článků a výstupů?

Jediná limitace, která je relevantní, je velikost trénovacích dat. Pokud děláte aplikaci strojového učení, tak potřebujete množinu trénovacích dat, na které se to stroj naučí. A v angličtině je materiálů k dispozici samozřejmě podstatně více než pro češtinu. To je podle mě jediná limitace, jinou nevidím.

Jak je to náročné finančně? Novinařina, zvláště soukromá, neveřejnoprávní, je často finančně podhodnocená. Je problém aplikovat systémy umělé inteligence v žurnalistice z hlediska finančního?

Záleží, co konkrétně máme na mysli. Pokud se bavíme o generování textu, toto samotné finančně náročné není. Zde stačí aplikovat výkonnější server, jehož pronájem stojí řádově maximálně jednotky dolarů na hodinu a k natrénování opravdu slušného modelu potřebujete

např. dva týdny času, maximálně měsíc. Takže to nepředstavuje žádné nedostupné finanční prostředky, které jsou na to potřeba.

Rád bych se nyní přesunul k etice. Existuje u nás obor, který by se zabýval etikou umělé inteligence obecně?

Téma etiky je jednoznačně čím dál tím více diskutovanější. Vím o tom, že např. na jedné univerzitě v Londýně je obor, který se touto problematikou zabývá. Ale že by se obor etiky umělé inteligence dal studovat na našich vysokých školách samostatně – o tom nevím.

V rámci oboru se ale na konferencích o etice hovoří?

To jednoznačně ano.

A teď konkrétně k žurnalistické etice, která je sama o sobě rozšířeným oborem.

Ve chvíli, kdy přicházíme do styku s etikou umělé inteligence, s programem, který generuje texty. Žurnalistická etika se zde musí nějakým způsobem uplatňovat, protože jde o žurnalistický výstup. Jakým způsobem by se dalo garantovat, že výstup bude žurnalisticky etický?

Toto je právě velmi obtížné. Generátory textu založené na umělé inteligenci jsou v zásadě náhodné procesy, které vytvářejí text náhodně na základě vzorů, které si „načetly“ z trénovacích dat. Je to náhodný proces a vy nedokážete garantovat, co bude jeho výstupem. Dá se to ovlivňovat a nasměrovat tematicky, ale vždy je tam nějaká šance, že algoritmus trochu odbočí od tématu nebo použije něco, co bude vyloženě neetické. Neexistuje žádná možnost přímé kontroly toho výstupu. Pouze že si text někdo zkontroluje, přečte, anebo že se ex-post aplikují nějaká pravidla, která by text kontrolovala.

To znamená, že garanci etického výstupu se můžeme přiblížit tím, že stroj natrénujeme co největším množstvím korektních dat?

Ano, to máte pravdu, to je další možnost, jak výstup ovlivnit. Pokud v trénovacích datech bude něco vyloženě nekorektního, tak se to stroj naučí a bude to používat. On nebude vědět, že to je nekorektní. On to prostě najde v textech jako jeden z vzorů, a pokud na to příště znovu narazí, tak vzor použije. Pokud se to tam nebude vyskytovat, tak to nepoužije, protože to nebude znát.

To znamená, že pokud chceme dosáhnout objektivitu ve výstupu, musíme zajistit správná zdrojová data?

Ano, ale etika má několik úrovní a metaúrovní a na té nejexplicitnější to fungovat bude. Ale i když v trénovacích textech problémové spojení přímo obsaženo nebude, neuronová síť si může nějakou náhodou vykonstruovat opisem obrat, který bude na některé vyšší úrovni – metaúrovni – nekorektní, přestože v trénovacích datech obsažen přímo nebude.

Dovedete si představit, že by existoval tak vyspělý systém, který by dokázal generovat články na tak vysoké úrovni, že by je už nikdo nemusel kontrolovat a rovnou by se mohly publikovat?

V nějakých jednodušších útvarech asi ano. Ale přesto by tam musela být nějaká kontrola. Ještě jednou zpět k tomu, jak může vzniknout nekorektní situace, nekorektní text. Ať už chceme nebo ne, tak některé věci, které by se neměly říkat, dost silně korelují s jinými věcmi, které říkat můžeme, ať už se to týká genderu nebo čehokoli jiného. Korelace v textech prostě jsou, a pokud je stroj odhalí, může mu být “jedno” z jeho pohledu, jestli použije variantu jednu nebo druhou, ale z našeho pohledu to jedno být nemusí.

Dalo by se ho to ale pomocí velkého objemu správných dat a zákonitostí naučit...

Naučit by se to asi dalo, ale je to dost obtížné.

Není tedy také překážkou v zapojení těchto systémů do žurnalistiky to, že to vyžaduje velkou odbornost?

Pokud se už bavíme o nějakých kontrolních mechanismech a opravdu pokročilejší technologii, které stroj směřují k tomu, co má vzniknout, že to není úplně náhodný proces, tak určitě ano. Ale základní modul, který si jen přečte texty a potom generuje podobné, tak ten už se dnes dá používat jako black box někde v cloudu a člověk nemusí být žádný odborník.

Představme si v praxi, že byste byl čtenář, který dostane výsledky obchodování na burze v podobě článku napsaného umělou inteligencí. Vy se svou odborností, na co byste si dával pozor, co by v něm mohlo být problematické?

Myslíte, co bych měl kontrolovat, aby to umělá inteligence nedělala, a přitom by mohla dělat?

Přesně tak. Co by mohlo být problémové z hlediska faktičnosti a z hlediska etického. Jestli např. špatné údaje z obchodování na burze nebo jejich interpretace by mě mohly stát nějaké peníze ze špatného rozhodnutí. Na co bych si měl dávat pozor?

Všechno to, co říkáte. Jednoznačně fakta. V tomto případě není možné použít náhodný generátor, který sice vygeneruje text, kde nepoznáte, že ho nevytvořil člověk, ale zároveň tam mohou být fakticky úplně nesmysly. Ze stylistického hlediska nepoznáte, že to nenapsal

člověk; dneska už je technologie na takovéto úrovni. Ale aby to korespondovalo s fakty, to je hodně těžká věc. Tak to je první věc, asi nejdůležitější, pokud to má být např. nějaký report o vývoji na burze. Fakta jsou to nedůležitější.

A etika – tu jsme tu už probírali. Stroj vám nebude garantovat, že neprovede žádné faux pas a na to je potřeba také dávat pozor. To jsou asi dvě nejdůležitější věci.

Mimochodem, kdyby stroj provedl nějaké faux pas, kdo nese zodpovědnost?

To je spíš právní otázka, ale z mého pohledu riziko nese jednoznačně provozovatel serveru, který službu nabízí, protože on nasadil technologii a on je zodpovědný za to, co vytvoří a publikuje, ale to je můj osobní názor.

A nemůže díl této odpovědnosti nést i ten, kdo poskytl stroji data, ze kterých text vytvoří?

Data mu ale poskytuje také provozovatel.

Asi jsme si nerozuměli. Já jsem si myslel, že mluvíte o autorovi algoritmu, a mediální organizaci jsem považoval za jinou entitu, která dodává data do systému.

Já jsem tomu rozuměl tak, že provozovatelem je ten, kdo vyvíjí algoritmus a zároveň mu dodává data. V žurnalistice se jedná o dost specifickou úlohu, na kterou se nedá použít obecný algoritmus, který se stáhne. Toto musí být hodně customizované a v tom případě ten, kdo upravuje algoritmus a dodává mu data, je jedna a tatáž organizace.

Ještě jedna otázka mě napadá v souvislosti s etikou. Ve chvíli, kdy systém vytvoří článek a mediální organizace ho publikuje – měl by být čtenářům znám ten fakt, že je to algoritmický článek?

(Protože když je pod tím článkem nějaké jméno konkrétního autora, tak my víme, že on svým podpisem odpovídá za svou práci. Ve chvíli, kdy by pod článkem nebyl nikdo podepsaný, jakým způsobem by jej měla mediální organizace zaštitit před svým čtenářem? Např. zveřejněním zdrojového kódu?)

Zveřejnění zdrojového kódu nepomůže, protože algoritmy jsou mnohem víc ovlivněny použitými daty než tím algoritmem. A ta také zveřejnit nemůžete, protože to je velký objem textu. Nejsem odborník na žurnalistiku, ale buď to mediální organizace vezme na svoji odpovědnost. Většina článků není podepsaná celým jménem, je tam jen nějaká zkratka, kdy běžný čtenář stejně nepozná, kdo přesně článek napsal. Za garanta faktické správnosti a korektnosti bere čtenář vydavatele.

Ale myslím si, že by bylo správnější mimo to uvést, že text byl strojově generovaný.

Jak vnímáte proměnu užití umělé inteligence pro generování textů, nejen v žurnalistice, za posledních 10 let?

Strašně moc se to proměnilo. Před deseti lety to nebylo možné jinak, než že systém byl soustavou pravidel, která se aplikovala na fakta, a dohromady z toho vznikal kostrbatý text. Za posledních ne 10, ale 7 let se situace neskutečně změnila. Dnes už žádná pravidla potřeba nejsou, umělá inteligence si je sama odvodí z dat, podobně jako se dítě učí mateřský jazyk. Také mu nikdo nemusí říkat, jak fungují pravidla, ale dítě se to naučí interaktivně v přirozeném prostředí samo od sebe. Stejně tak stroj to dnes dokáže dělat stejným způsobem.

Kdybychom se bavili o umělé inteligenci v žurnalistice a etice. Jaká by podle vás měla být otázka, kterou bych vám měl položit, aby odpověď na ni obsahovala základní postuláty oboru?

Pokud se budeme pohybovat v tomto trojúhelníku, který jste naznačil, tak nejpálčivější otázka nesměruje ani tak ke generování textu, ale spíš k doporučení. To je to, co nás podle mě trápí ze všeho nejvíc. AI nás uzavírá do sociálních bublin. Je to přirozená věc. Pokud jste soukromý vydavatel novinových článků na internetu, tak chcete vydělávat peníze, takže nastavujete algoritmy tak, aby lidem zobrazovaly články, na které budou klikat. Reklama plyne z prokliku. Takže budete doporučovat lidem to, co se jim líbí, nebo to, co je kontroverzní, ale určitě nebudete doporučovat to, s čím uživatel nebude souhlasit, anebo to bude pro něho něco intelektuálně příliš náročného. A tím pádem se bude uzavírat do bubliny a bude si jen potvrzovat, co si myslí. To si myslím, že je největší problém. A čím máme větší data a uživatelskou základnu a čím složitější algoritmy jsou, tím to funguje v tomto směru líp.

Myslíte, že na konci tohoto procesu mohou být neprostupné sociální bubliny, kdy každý dostane doporučen jen takový obsah, který ho zajímá, tedy se dostane úplně jinam než někdo jiný?

To už se dnes děje. Je to samozřejmě trochu krátkozraké, ale seriózní provozovatelé se snaží newsfeed nějakým způsobem diverzifikovat, aby tam nebyla jen sociální bublina. Ale je to poměrně dost obtížné. Pokud by to však nikdo nedělal, uzavřeme se do malých sociálních bublin, minimálně ve zpravodajství, a bude obtížné se dopracovat k diverzifikovaným názorům.

Pokud mediální organizace svůj newsfeed nějakým způsobem diverzifikuje – proč to vlastně dělá? Je to nějaká etická odpovědnost, že čtenáře neuzavírá do clusterů, nebo je to naopak

ve výsledku spíš honba za nějakým ziskem, že se jim snaží nabídnout ještě něco trochu jiného, co by je mohlo zajímat?

Já si myslím, že to může být obojí. Primárně se ale obávám, že to bude spíš ten druhý důvod. Např. pokud by byl potenciální uživatel velký fanoušek fotbalu a algoritmus by mu stále doporučoval jen fotbal, tak ho to za chvíli také přestane bavit a chce se dozvědět něco jiného. Takže zčásti je to jakési prozkoumávání terénu a hledání dalších zájmů u člověka a zčásti to může být i sociální odpovědnost. Jestliže se však bude jednat o jakéhosi bezpáteřního provozovatele, který půjde jen za ziskem, tak asi nebude diverzifikovat výběr tím směrem, že by svému uživateli předkládal opačné úhly pohledu na stejný problém, aby ho donutil přemýšlet.

Napadá mě, že toto by mohl být problém hlavně politiky.

Ano.

Myslíte, že existuje nějaký návod, jak být eticky odpovědný v tomto doporučování obsahu?

Pokud si to dá provozovatel do jakéhosi svého kodexu, potom je to možné. Není to nemožná věc, jen je to poněkud obtížné a je to za cenu toho, že nebude mít třeba tak velký zisk.

Znění tohoto kodexu by mělo být něco v tom smyslu jako “zavazujeme se k tomu, že nebudeme přispívat k vytváření sociálních bublin...” Takto jste to myslel?

Ano. Ono se tomu už dneska nedá úplně vyhnout. Bublíny budou vznikat tak jako tak, ale z mého pohledu by bylo společensky užitečné, aby tam probíhala ze strany provozovatelů portálů nějaká snaha o diverzifikaci.

Newsgathering, news production, news distribution. Která z těchto oblastí je “nejzajímavější” pro možné porušování etiky?

Myslím, že potenciaálně jsou to všechny 3 oblasti. Ale nejaktuálnější je doporučování. Při newsgatheringu mají portály vlastní redaktory nebo přejímají zprávy odjinud, ale toto dnes dělá většinou člověk. Automatické generování textu se dnes ještě tolik nepoužívá, jsou tam stále ještě problémy s ověřováním faktů, aby to nebyl náhodný text, ale aby odpovídal tomu, co chceme sdělit. Zatímco doporučování je tu už dlouho, funguje velmi dobře a čím dál líp. Takže z pohledu dneška toto je největší problém.

Nechci říkat, že umělá inteligence je nebezpečná, je to jenom silný nástroj podobně jako jaderná energie může být jak hodně nebezpečná, tak hodně užitečná, tak podobně je to

s umělou inteligencí. Pokud se používá správným způsobem, bude přinášet jen to dobré, ale ve chvíli, kdy se zneužije, dokáže být silná i v tom negativním smyslu.

Myslíte, že použití umělé inteligence v oblasti newsgatheringu a news production bude posilovat? Že algoritmy se budou používat i k výrobě, a nakonec i ke schraňování dat a novinář přestane být důležitý?

Ono se to už postupně děje. Všechny oblasti posilují, ale nejdál je umělá inteligence dnes v doporučení obsahu.

Myslíte si, že pokud by se automatizovaný proces tvorby zpráv a novinářského obsahu stal dominantní a silný, že se nějakým způsobem změní i profese novináře z někoho, kdo sbírá a třídí data a nějakým způsobem je interpretuje na nějakého, řekněme, hlídače algoritmu?

To nejspíš ano. A také bych řekl, že se to i trochu zčásti děje u těch poskytovatelů, kteří umělou inteligenci používají. Část novinářů právě dělá kontrolu. Nepíší články, ale používají strojově agregované informace a potom je jenom “uhladí” a zkontrolují. Nechci říct, že úplně vymizí novinářina jako taková, i když vyloučit to nemůžu, ale určitě bude čím dál víc lidí potřeba pro tuto kontrolu. Protože toto je rychlý a efektivní způsob, jak získat text na požadované úrovni. Teď je jen otázka, jestli se to vyplatí nebo ne.

Znamená to podle vás, že se změní i profesní odbornost novináře? Dnešní nejvyšší odbornost spočívá ve vystudování žurnalistiky na vysoké škole. Znamená to, že nejvyšší kvalitou novináře v budoucnu může být to, že bude rozumět umělé inteligenci a tomu, jak funguje nový způsob sběru zpráv?

To si nemyslím. Já si myslím, že uživatel umělé inteligence nebude muset rozumět tomu, jak přesně fungují algoritmy. On je bude používat jako nástroj. Když máte taxikáře a jeho náplní práce je vozit lidi autem, tak také nemusí rozumět přesně tomu, jak v autě funguje elektronika a motor.

Takže se spíš spojí oba spolupracující obory v jeden.

Ano.

Příloha č. 4: rozhovor s anonymním odborníkem.

Proveden dne 8. 7. 2020 autorem práce při osobním setkání.

Mohl byste mi prosím v úvodu popsat vaši odbornost? V jakých oblastech působíte?

Dlouhodobě se zabývám tzv. impact assessmentem – hodnocením dopadů – hlavně z hlediska veřejných politik a sociálních intervencí jak v soukromém, tak ve veřejném sektoru. A poslední 2-3 roky se věnuji dopadům umělé inteligence.

Četl jsem váš profil na internetu, kde píšete, budu parafrázovat, že byste chtěl přispět k tomu, aby dopady umělé inteligence byly co nejvíce pozitivní na co nejvíce lidí. Jak moc to souvisí s etikou? Dá se říct, že váš obor je etika umělé inteligence?

Velmi se to překrývá, ale není to to samé. Etika umělé inteligence se dnes vytváří jako jakýsi soubor etických principů, které jsou konkrétní pro umělou inteligenci. Dopady jsou v něčem širší, protože jeden ze základních přístupů, kterým se věnuji, jsou dopady z hlediska well-being, a tam je celá řada indikátorů od ekonomického well-being po sociální, pro komunitu.

Můžete popsat ten koncept well-being?

Well-being se snaží zachytit např. OECD a implementují to na Novém Zélandu. Jde o to zachytit v co největší šířce kvalitu života, a jak jsem již říkal – patří do toho ekonomický statut, kvalita životního prostředí, kvalita institucí, kvalita demokracie, kvalita z hlediska zdravotní péče atd. Takže je tam celá řada aspektů, které se well-being snaží zachytit. Já jsem se účastnil práce ve skupině organizace IEEE, která vlastně vytvořila první standard zabývající se dopady umělé inteligence z hlediska well-being. A jak jsme se bavili o co největším pozitivním dosahu: to je nějaký soubor metrik, přes které můžete sledovat, jestli jsou dopady AI pozitivní, nebo negativní. Čím pozitivnější jsou dopady ve více metrikách a pro více lidí, tím je přínos umělé inteligence pozitivnější i z hlediska celého lidstva. Dá se na to dívat tak, že je důležité, aby přínosům, které plynou z umělé inteligence, se těšila nejen úzká skupina, ale ideálně velká většina lidí.

Takže tento koncept sledování by se dal použít i konkrétně u umělé inteligence ve službách žurnalistiky...

Teoreticky ano. Budu se pak muset zeptat, co tím myslíte. Teď ještě dokončím tu odpověď z hlediska průsečíku s etikou. Etika může být z nějakého pohledu širším tématem a je spíše jenom otázka, jestli vlastně rostoucí pozitivní přínos, který kromě well-beingu můžete měřit analýzou nákladů a užitků, která se používá při hodnocení dopadů, tak samozřejmě pro některé lidi je důležité, jestli je ten přínos v souladu s jejich morálkou a etickými pohledy. Takže se sice můžete mít lépe, ale pokud např. cítíte, že jste peníze nezískal morálně, tak to pro vás nemusí být až tak přínosné. Takže tam jsou nějaké průsečíky, ale není to to samé: well-being nebo hodnocení dopadů umělé inteligence versus etika umělé inteligence.

Přesto mám pocit, že si s touto odborností můžeme o etice AI bavit.

To určitě. Toto je jeden z pohledů, je jich víc určitě. V etice jsou dva základní pohledy, o kterých se hodně hovoří i v souvislosti s AI – konsekvencialismus, kde se díváte na dopady, a pak je deontologie, o které možná budete mluvit víc s Janem Romportlem, který je na tuto oblast větší odborník. A tam se díváte na to, že jsou nějaká pravidla, která by se neměla porušovat. Neměli bychom lhát a zabíjet...

... být objektivní a transparentní ...

Ano, a je jich mnohem více. A pak je ještě nějaká etika ctností, všechno se to mezi sebou nějak prolíná a ty dopady by byly nejbližší k tomu konsekvenciálnímu pohledu na etiku.

Dovedete si představit využití AI v žurnalistice a k čemu?

Myslím si, že se už určitě využívá, minimálně experimentálně. Dá se hovořit o nějakých nástrojích, které vám z dat a podkladových informací generují texty. Zdá se, že ty texty mohou být v některých oborech ve velmi slušné kvalitě, hovoří se třeba o sportu. V kvalitě odpovídající víceméně tomu, jako by je napsal živý žurnalista.

Jsem rád, že o tom mluvíte, protože v teoretickém rámci své práce se odkazují na výzkumníka Charlieho Becketta, který minulý rok sepsal práci, kde mapuje využití AI v žurnalistice a rozděluje systémy do 3 kategorií: newsgathering, news production, a news distribution, tj. doporučení, customizace apod. Ve které z těchto 3 oblastí si dovedete představit největší problém, když se bavíme o etice?

Určitě ve všech třech a těch problémů může být celá řada. Z hlediska AI je dobré mluvit o systémech, a ne o AI jako takové, protože systém je tvořen nějakým základním algoritmem, pak je tvořen trénovacími daty a pak je tvořen tím, jak se sám přizpůsobí a co generuje. Když vezmeme první oblast, tedy nějakou agregaci zdrojů, tak zde může hrát roli bias, tedy zkreslení při výběru zdrojů pro kvalitní informace. Tento výběr může být hodně skryt člověku i automatu, který by na to navazoval, protože nebude mít dostatečný vhled. Když budou zdrojů milióny, tak bude velmi obtížné ověřit, které z nich byly a které nebyly využity. To je první oblast – řekněme selection bias.

Z hlediska generování textů může problémů nastat celá řada. Text může být úplně zkreslený, i když může být věcně správný. Těžko predikovat, co všechno chybného tam může nastat a co všechno může mít dopady do pole etiky. Z hlediska žurnalistiky budou v problémech vést zřejmě dezinformace.

A ten poslední bod. To dnes reálně vidíme, to se děje. Algoritmy jsou nejvíc používány v sociálních médiích a mají zásadní dopady. Mluví se o tzv. echo chambers, reprodukující tzv. confirmation bias, to znamená, že algoritmy, ač na to nejsou přímo trénované, tak výsledek toho, jak jsou trénované, může vést k tomu, že jsou vám předkládány jen zprávy, které jsou v souladu s vaším světonázorem. A to má samozřejmě zásadní dopady na polarizaci ve společnosti.

Rozumím tomu dobře tak, že této třetí oblasti přikládáte největší váhu?

Té možná přikládám největší váhu, protože reálně vidíme, že se to děje. Řádově to dnes ovlivňuje miliardy lidí – koncových konzumentů zpráv.

Newsgathering je nám – běžnému smrtelníkovi – asi skrytý. My přesně nevidíme, jestli některé zprávy jsou tvořeny na základě agregace mnoha informací a mnoha dat. To nám do jisté míry zůstává skryto, kromě dnes už klasické datové žurnalistiky.

News production – tam jsme asi na začátku a nemyslím si, že je zatím dostatečný výzkum, abychom to dokázali dobře analyzovat.

Automatické generování textu je rozšířené hlavně v angličtině. Agentura AP např. sportovní a ekonomické články zcela běžně nechává psát svým AI systémem. V češtině to ještě tak rozšířené není (tým pana doktora Moravce aplikoval něco podobného v ČTK na ekonomické zprávy z burzy). Myslíte si, že se AI bude u nás používat stejně intenzivně? Máme pro to potenciál?

Potenciál to asi má, když AI používají renomované agentury. Čeština je menší jazyk a do jisté míry asi i o něco komplikovanější, tak bude možná o něco déle trvat, než ho automatické systémy zvládnou na takové úrovni, jak je dnes zvládnutá angličtina.

Ještě zpět k newsgatheringu: když do agregátorů dat nevidíme, jak myslíte, že by se dalo předcházet etickým problémům v této oblasti?

Obtížně. To je jeden ze zásadních problémů, jak řešit některé z těch etických principů, které jsou dnes definované kolem AI, kolem tzv. trustworthiness, která se dále dělí v evropském kontextu na další principy. Problém je v tom, že my jako lidé jsme schopni pracovat jen s určitým omezeným množstvím informací. Ve chvíli, kdy systém pracuje ne s řádově větším, ale s několikařádově větším množstvím informací, tak v běžném reálném čase ho nejsme schopni kontrolovat. Asi nám s kontrolou mohou pomoci nějaké další automatizované systémy, např. nám pomohou zjistit, jestli informace byla získávána ze všech zdrojů, ze

kterých se očekává, že informace získávána bude. Samozřejmě, že základní princip dobré žurnalistiky je, že podkladová informace je ověřená a potom že zpráva je nějakým způsobem vyrovnaná z hlediska objektivity. S tím samozřejmě souvisí to, že kdyby systém bral informace jen z jednoho typu zdroje, a přitom informace existovala ve více typech zdrojů, tak samozřejmě bude zkreslená.

V odborných textech se vyskytuje např. názor, že jedním ze způsobů, jak předejít etickým problémům, je reverse engineering – možnost odhalení toho, jak algoritmus pracuje. Co si o tom myslíte?

Myslím si, že to je složitý výzkumný úkol, který ještě není vyřešen. Ve vědeckém jazyce se hovoří o tzv. vysvětlitelnosti – explainability. Je to výzkumný úkol, který minimálně u některých typů neuronových sítí, některých typů strojového učení, jako jsou komplexní neuronové sítě, není úplně vyřešen.

Pojďme se tedy vrátit k tomu, čemu jste přiložil největší váhu, tomu, co už reálně existuje. News distribution a echo chambers. Jak se to dá řešit?

Obtížně. Jedním tím řešením, o kterém jste mluvil, je transparentnost. My bychom měli požadovat transparentnost ohledně algoritmu, který nám obsah doporučuje. Minimálně bychom měli chtít transparentnost ohledně tzv. objective function, to znamená toho, co algoritmus optimalizuje. Často se zdá, že algoritmy optimalizují tzv. engagement, což je funkce, která se skládá z více proměnných, a my bychom měli vědět, proč dostáváme to, co dostáváme, tedy jaký je cíl algoritmu. Dále by mohlo pomoci být transparentní např. o tom, co k danému tématu dostává někdo jiný, tzn. agregovaně. Další může být nějaké označování důvěryhodnosti jak zdrojů, tak samotných zpráv. Dalším způsobem obrany může být větší kontrola samotných uživatelů, kdy uživatel má větší možnosti si říct, co má být optimalizováno, a vlastně si nechat poradit tak, jak on chce sám. Další možností může být nějaký digitální pomocník, možná využívající AI, který nám pomůže řídit algoritmus a vybírat obsah podle našich preferencí.

Způsobů je tedy celá řada. Tím prvním je určitě transparentnost ohledně současného fungování doporučování, aby mu lidé rozuměli. Proč dva lidé dostávají ke stejným tématům různé zprávy. To by se mělo stát obecně sdílenou znalostí. A potom jsou nástroje sofistikovanější, které nás teprve čekají, které se budou v budoucnosti teprve vyvíjet, jacísi digitální pomocníci, kteří nám pomohou řídit algoritmy.

Jakási umělá inteligence, která by nám pomáhala pracovat s umělou inteligencí?

Dá se to tak asi vidět. Je otázka, nakolik by to musela být opravdu umělá inteligence. Nemusel by to být tak komplikovaný systém. Mohl by to být nějaký systém strojového učení, který na základě skutečného chování naučím, co mě zajímá, a nějakým způsobem mu pomohu kalibrovat vlastní preference. A potom by tento systém disciplinoval nějaký systém poskytovatele zpráv, který je personalizuje.

Jaká by podle vás měla být nejdůležitější otázka, kterou bych vám měl položit v oblasti žurnalistiky, etiky a AI?

Zabývám se dopady, takže za mě asi nejdůležitější otázka je, co můžeme udělat pro to, aby dopady využití umělé inteligence nebyly fatální na vývoj společnosti. Jak nastavit systémy odpovědnosti jak uvnitř redakcí a správců různých systémů, kteří mají vliv na to, jaký obsah kdo konzumuje, tak i na úrovni regulace a státu. Tak, aby když bude AI využívána podstatně více v žurnalistice, byly její dopady pozitivní.

Jinými slovy tak, aby se žurnalistická obec zavázala před svým publikem k tomu, že bude odpovědná a etická?

Ta otázka je daleko širší. To není jen o žurnalistech, je to určitě i o mnoha dalších aktérech: o majitelích médií, o těch, kteří mají vliv na to, jak fungují tzv. internetové platformy a zprostředkovávají obsah. Vidím tam pravděpodobně i roli nějakého regulátora podobně jako dnes máme tiskový zákon – regulace v této oblasti není nic nového, ale umělá inteligence přináší prostě nové výzvy. Roli takového regulátora, aby celé prostředí fungovalo dobře a celkové dopady byly pozitivní.

Má být umělá inteligence něco, čím se má zabývat pouze regulátor, anebo to má být i forma autoregulace?

Určitě obojí. Regulace často vzniká, až když se ukáže, že autoregulace nefunguje, takže je potřeba se dívat na všechny možné cesty. Když se díváme na některé subjekty, tak regulace by měla být agilní, ale je velmi obtížné takové systémy nastavit.

Co si mám představit pod agilní regulací?

Pravděpodobně by to mohlo vypadat tak, že máte nějaký celkový rámec, který do jisté míry vytváří závazná pravidla, ale detail už může být tvořen samoregulací. Takže je to daleko rychlejší, než když vytvoříte běžný zákon, který musí projít zákonodárným procesem.

Rozumím tomu dobře tak, že by např. Rada pro rozhlasové a televizní vysílání dohlížela na to, že ti, kdo používají umělou inteligenci, dodržují daná pravidla, ale zákon už dále

nestanoví jak. A jednotlivé redakce by si do kodexu daly, že nebudou vytvářet echo chambers a že budou diverzifikovat obsah?

Dokonce by tam asi mohl být i nějaký samoregulační orgán, který by pomohl redakcím, aby daných cílů dosahovaly lépe, protože ve chvíli, když každý jednotlivec musí vymýšlet nějaké postupy sám, tak je to nákladné. Dává to také smysl, protože je to oblast, na které se pracuje společně, a tím pádem tam vznikají synergie např. mezi různými redakcemi na světě apod.

Jak se promění trh médií s nástupem umělé inteligence?

Tam je samozřejmě nebezpečí a těch scénářů může nastat celá řada, ale to, co vidíme – co se děje s tzv. internetovými platformami, tak dochází často ke koncentraci, kdy právě nástroje nejen umělé inteligence, ale i umělá inteligence k tomu může hodně přispět, zkrátka umožní vysokou koncentraci. To by se mohlo týkat i médií. Dokážu si do jisté míry představit i opačnou situaci, kdy nástroje umělé inteligence mohou využívat i velmi malé redakce, a tím pádem nám naopak může růst diverzita. Pokud by systémy a jejich využití bylo dostatečně levné, tak mohou produkovat i to, co dnes produkují jen velké redakce.

A to je vlastně zásadní otázka, kterou jsem nepoložil. Jak to je reálně? Je to finančně náročné?

Dneska to je určitě finančně náročné, protože systém ty algoritmy vlastně umožňují vytrénovat velice dobře, ale ve chvíli, kdy se změní ta podkladová data, jak se ten svět postupně nějakým způsobem proměňuje, tak ho vlastně musíte přetrénovat, a to je samozřejmě náročné. Aby vám ten systém dobře sloužil. Teď například byl případ, že systémy, které byly využívány před pandemií, tak přestaly být tak přesné po pandemii, protože se změnilo informační prostředí. A to je zásadní změna vnějších podmínek. A ono i když se vnější podmínky mění méně, tak se může ztrácet přesnost a využitelnost algoritmu, který používáte, tedy toho systému.

Je to to, o čem se v odborných kruzích hovoří jako o world knowledge? Systém má znalost světa, chápe souvislosti, a ve chvíli, kdy se vnější svět změní, on se nedokáže sám přetrénovat. Mluvíme o tom samém?

My se v naší firmě zabýváme tím, že je předpoklad, že systém by měl mít samozřejmě model reálného světa, a je zřejmé, že ten svět se dynamicky mění, takže model by měl být dynamický. Současné systémy tam ale ještě nejsou.

Takže umělá inteligence dnes ještě není natolik schopná, aby učila sebe sama podle světa tak, jak rychle se vyvíjí?

Tam asi nezáleží na rychlosti, ale spíš na nastavení natrénování a nastavení podkladových dat, která vlastně odráží kvalitu systému. A nastavení, která podkladová data mají být využita, to se zatím neděje plně automaticky, vždycky jsou u toho ještě lidé.

A ještě otázka k mediálnímu trhu. Vy jste nastínil obě varianty, tedy že růst využití AI povede k větší koncentraci, nebo naopak k větší diverzifikaci, protože méně lidí zvládne více věcí. Který scénář považujete za pravděpodobnější?

Hodně to bude záležet na tom, o čem jsme hovořili před chvílí, a to je regulace. Dopad regulace může být zásadní z hlediska koncentrace hráčů na trhu. Těžko říct, která varianta je pravděpodobnější. Asi v krátkém období a současném stavu vývoje AI se jeví pravděpodobnější koncentrace. Je otázka, co se stane s dalším technologickým vývojem. Může nastat to, že jenom podpoří další koncentraci, a ti, kteří už dosáhli nějakých met, tak je již nikdy neopustí, a ti ostatní je již nikdy nedoženou. Anebo dojde naopak k nějakému technologickému posunu, který umožní to, že i ti ostatní doženou, nebo dokonce předeženou dnes nejdůležitější hráče.

To by mohlo mít velké implikace pro svět jako takový. Demokratičnost by se mohla nějakým způsobem měnit v závislosti na tom či onom směru.

Je to tak. Jak na demokracii ten vliv může být obrovský, tak samozřejmě i na svět spotřeby.

Příloha č. 5: rozhovor s Pavlem Jurušem.

Proveden dne 15. 7. 2020 autorem práce při osobním setkání.

Rád bych se vás na úvod zeptal, čím se vlastně ve vaší profesi, v AI, zabýváte, jakou máte odbornost?

Dlouhodobě se zabývám zpracováním velkých dat v kontextu enviromentálních energetik a životního prostředí a mimo to jsem zakladatelem jednoho start-upu, který zpracovává satelitní data, a jakmile jde o takovéto množství dat, tak samozřejmě umělou inteligenci a strojové učení používáme pro zpracování obrazů, pro různé klasifikace, hledání věcí. Je to vlastně něco, čím jsem se předtím celou řadu let zabýval z pozice vědce na Akademii věd v ústavu informatiky.

Pracujete na Akademii věd i nyní?

Ono to má vše jakýsi vývoj. Z pozice vědce jsem chtěl jít do byznysu, a teď jsem v akademii na drobný úvazek a spíš tam jen výzkum organizuji.

Sama velká agregace dat zřejmě neskýtá nějaké větší etické problémy, ale v celkovém oboru AI existuje diskurz o etice. V jakých intencích se mluví o etice v AI?

Debata o etice je široká. Etických problémů je tam celá řada. Veřejná pozornost si vybírá jen takové kousky, které zní populárně – takové ty velké etické problémy jako superintelligence, singularity, co se stane, až nás AI ovládne apod. nebo rozhodování AI při řízení aut – problém, jestli raději zabít toho nebo onoho... a o tom se hodně mluví, věnuje se tomu hodně mediální pozornosti. Ne, že by to nebylo zajímavé, nebo že by to nestálo za úvahu, ale ve skutečnosti jsou tady věci, které jsou reálným problémem už teď. Problémy, které se dějí a mluví se o tom málo. A to bych řekl, že se dotýká i žurnalistiky. Umělá inteligence je skvělá v tom, že když jí dáte úlohu, aby našla optimální nebo suboptimální řešení, tak když se to udělá dobře, tak tam je AI výkonná. Používá se v reklamě, marketingu, na sociálních sítích, a jestliže si dáme za cíl optimalizovat nějaké interakce s lidmi, tj. to, kolik to na sebe nabalí kliků, nebo kolik to zobrazí reklamy, kolik to vydělá peněz, tak to všechno ve skutečnosti už teď stojí u nejsofistikovanějších řešení metody AI a opravdu to naši společnost proměňuje už teď takovým způsobem, že je to hodně k zamyšlení a problémem to je.

Když řekneme obecně žurnalistika a umělá inteligence: jaké způsoby využití AI si dovedete představit?

Přiznám se, že v tomto oboru jsem nad tím konkrétně nepřemýšlel, ale dokážu si představit, že AI může generovat texty, viděl jsem např. projekt zpravodajství z burzy. Dále může pomáhat chytře se v obsahu orientovat, vytahovat z témat důležité věci, vyrábět rešeršní texty, může se používat i ke kontrolám odkud co vlastně pochází, co bylo původem textu podle obrátů, zvláště na internetu, kde se texty objevují anonymně. Mohou se dělat analýzy co text obsahuje, v jakém stylu je napsán, jaké se snaží vzbudit emoce. Dokážu si představit mnoho způsobů, jak AI v žurnalistice uplatnit.

V teoretickém rámci své práce se odkazují na výzkumníka Charlieho Becketta, který minulý rok sepsal práci, kde mapuje využití AI v žurnalistice a rozděluje systémy do 3 kategorií: newsgathering, news production, a news distribution, tj. doporučení, customizace apod. Ve které z těchto 3 oblastí si dovedete představit největší problém, když se bavíme o etice?

Pro mě asi oblast distribuce. Každému člověku se dá vlastně vytvářet mediální realita na míru. A teď kdo o tom rozhoduje, co se má člověku předložit? Často tam budou zájmy, které nejsou

zdravé dlouhodobě, můžou to být hlavně zájmy finanční a politické. To už teď víme, jak moc fungovaly takové kampaně o brexitu nebo u voleb prezidenta v Americe, s využitím i umělé inteligence, to byla ta aféra Cambridge Analytica, tak jak se s tím dokáže pracovat. Je to hodně o tom, že člověk, na kterého útočí a o jehož pozornost bojují všechny možné informace, dostává obsah ušitý na míru.

Jak se v této oblasti AI může uplatňovat, k čemu jí lze využít?

Inženýrský přístup se dostal do oblastí, kde to dřív nikoho nenapadlo. Aplikuje se rychlý cyklus testování toho, co na příjemce funguje, co dosahuje kýženého efektu, ať už je jakýkoliv: kliknutí na titulek, kliknutí na reklamu, aby někoho nebo něco zvolil, aby to navodilo nějakou náladu, prostě cokoliv. Nyní máme prostředky k tomu, abychom mohli tento cyklus rychle opakovat: testujeme, co na příjemce funguje, a pomalu optimalizujeme text tak, aby sloužil k našim záměrům. Tak to je právě to, co AI dokáže, a to automaticky, rychle a v nepředstavitelném záběru.

Co je důsledkem? Co je negativní výstup tohoto přístupu?

O tom bychom mohli dlouho diskutovat, ale první otázka je, jaký to má dopad na společnost. Má to podle mě dopad zásadní a veskrze negativní. Mluví se o bublinách, do kterých se společnost začne rozpadat, polarizovat. Navíc si myslím, že lidé jsou snáz zranitelnější, snáze takovému vlivu podlehnou. Zásadní problém vidím v tom, že stále žijeme v představě, že člověk má autonomii a svobodnou vůli se o všem rozhodnout a že reklama a marketing je jenom taková hra, že na konci je stále svobodné rozhodnutí člověka. Ale nyní v době sociálních médií a AI skutečně stačí, aby se každému člověku jeho autonomie trochu ořízla, aby se s ním trochu manipulovalo i jen o jedno procento, a to je to, co vlastně mění svět, výsledky voleb. To je to, co nás někam tlačí, aniž si to nějak uvědomujeme.

A jak toto vlastně řešit? Dá se taková otázka vůbec položit?

Určitě dá, nějak by se to řešit mělo, ale já řešení neznám. Problém je v tom, že tato manipulace je natolik všudypřítomná, těžko kvantifikovatelná, uchopitelná, prostupuje veškerými médii, se kterými se člověk setkává. Má samozřejmě smysl lidi vzdělávat, aby situaci rozuměli, že to takto funguje, ale myslím si, že to nestačí. I já, který si o sobě myslím, že jsem citlivý na to nechat se manipulovat, že to rozpoznám, když se se mnou manipuluje, tak vím, že když proti mně bude stát obrovská výpočetní mašinerie, která dnem i nocí vymýšlí, čím mě bombardovat, abych se choval nějakým způsobem, tak nemůžu tvrdit, že jsem proti tomu imunní. Svět se s nástupem AI promění. Bojím se jen, aby se z toho nestala

nějaká nová forma diktatury, aby to nebyl konec svobodného rozhodování. Mohlo by se stát to, že si budeme myslet, že se rozhodujeme svobodně, ale ve skutečnosti to tak nebude.

Co třeba transparentnost, nucená diverzifikace obsahu, co třeba regulace?

Těmto snahám rozumím, ale nedovedu si představit, jak toho konkrétně dosáhnout.

Transparentností mám na mysli to, že když např. vzniká nějaký echo chamber tím, že konkrétní skupině podle konkrétních parametrů doporučuji konkrétní obsah, tak že tam bude uveden disclaimer, že toto doporučení je na základě jejich preferencí. Může třeba toto vůbec něčemu pomoci?

Já mám pocit, že proti regulacím tohoto stylu se vždy najde cesta, jak je obcházet. Co by ale mohlo třeba fungovat je, kdyby se podařilo změnit finanční model toho, jak média fungují. Myslím si, že velký problém je v tom, že na internetu, i když i to se proměňuje, je spousta zpráv zadarmo, a to je živěné reklamou. Hlavní zájem, ačkoliv na začátku mohou být úmysly jakkoliv dobré, je vždy nakonec ten, aby médium přežilo, tj. uživit se a optimalizovat reklamu, která ho platí. Myslím si, že tradiční model, kdy se za zprávy platí a člověk je zákazník, který dostává něco, za co si platí, je zdravější. Protože pak je jasné, že zájmem těch, co obsah vytváří a distribuují, je férově a dobře jednat s tím, kdo jim platí.

Myslíte si, že ve fázích newsgathering a news production problémy nejsou, nebo že jsou v jiné fázi?

Ono to spolu samozřejmě všechno souvisí. Ale ve finále to, že AI v oblasti newsgathering selektuje zprávy, že tam je nastaven nějaký BIAS, vede k tomu, že se distribuce dostává ke mně. Že mě třeba na Twitteru bombardují automaticky psané zprávy a snaží se razit třeba nějaké politické názory. Tak vlastně nevím, ve které fázi zpravodajství ten problém je. Já hlavně vidím problém v tom, že se to ke mně dostává.

Jinými slovy to, že ve fázi news distribution vidíme problémy, může ukazovat na to, že jsou už v oblastech předchozích...

Ano, velký problém je selekce toho, co se k člověku dostává, a to je pak problém i ostatních částí.

Mám jednu velmi obecnou otázku. Když řeknu trojúhelník AI – etika – žurnalistika, jakou otázku bych vám měl při vaší odbornosti položit? Co by vás zajímalo?

Asi jakou roli mají hrát žurnalisté. Když se s někým z tohoto oboru bavím, mám občas pocit, že lidé nad tím často moc nepřemýšlí. Že to je takový každodenní boj, napsat denně mnoho

textů, jsou takoví průtokoví. Takhle mi přijde, že běžný neseníovní novinář funguje. A vlastně oni to berou jako řemeslo, ale už se moc nerozhlednou, jaká je jejich role ve světě.

Takže myslíte, že ve chvíli, kdy do toho řemesla vstoupí AI, tak je na místě otázka, jak o tom začnou novináři uvažovat?

Já si myslím, že ta umělá inteligence už tam vstupuje, ačkoliv si to často ti lidé neuvědomují, obzvlášť v sociálních médiích. Ono to není přímo na těch žurnalistech, ale na tom, kdo tam drží ty finanční otěže.

Mohla by pomoci nějaká diskuze v rámci obou, propojení s AI odborníky atd.?

Určitě. Zvýšit uvědomění, jak jsou tyto věci důležité. Já bych řekl, že taková ta tradiční žurnalistika, kde to bylo hodně o tom, že ty noviny měly nějakou tvář, i se někam politicky řadily na spektru, tak to bylo transparentní. Teď si myslím, že tím, že se tam cosi optimalizuje, často naprosto chaoticky, jen kvůli penězům, a je to takové jemné, toho textu teče hrozně moc, tak to jsou malinké věci, které utečou pozornosti i toho největšího ostříže, a pak selekcí těch témat, co se ohřeje na titulní stránce, jaká bude formulace v titulku, tak to je daleko subtilnější, než to bývalo, ale celé to dohromady může mít daleko větší efekt.

Pojďme teď opustit úvahy o optimalizaci. Když jsem se ptal, kde by se mohla AI v žurnalistice uplatnit, tak jste hovořil taky o generaci textů. Jak myslíte, že se to používá? Má to potenciál u nás? V anglickojazyčném prostředí se to totiž děje.

Já si myslím, že potenciál to má. Přichází doba, kdy ty texty jsou dostatečně kvalitní, ty, co jsou generované v českém jazyce. Jakmile nastane chvíle, kdy to bude levnější a pohodlnější, tak se to začne dít i u nás.

Není to ještě levnější?

V tuto chvíli ještě ne, ještě tam musí být nějakí experti, kteří jsou drazí. Jakmile tam ale bude nějaký systém, který funguje, tak to bude fungovat naplno.

A tam nás čekají stejné problémy jako ty, o kterých jsme mluvili?

Jednak to bude vždycky otázka, co to bude generovat, jak to bude vychýlené, komu to bude dělané na míru. Druhá věc je, že se smazává hranice mezi fakty a názorem. Pro mě jako pro vědce bylo něco, co pocházelo z počítače, data, tabulka atd. a pak byl nějaký literární útvar, reportáž. Člověk věděl, že čte něco. Že je to esej, fejeton, reportáž, vždycky věděl, co čte. Teď mi přijde, že když to začne být generované strojem, tak se to vlastně rozmazává. Co tedy je jen vygenerováno z faktů a je to neutrální text, a co je něco jiného? Protože samozřejmě i stroj

může psát názorový text, různě citově zabarvený a podobně. Není v tom tak dobrý, ale bude se zlepšovat. A to je taky otázka.

Co například transparentnost jako recept? Uvést pod článek: „podívejte, toto psal počítač.“

Já pro transparentnost určitě jsem, ale jsem skeptik. Když pro někoho bude výhodné, aby to bylo netransparentní, tak to nevynutíte.